

Cezary Obracht-Prondzyński

Działalność Instytutu Kaszubskiego w latach 1997-1999

Acta Cassubiana 1, 437-441

1999

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Cezary Obracht-Prondzyński

Działalność Instytutu Kaszubskiego w latach 1997-1999

Zebranie założycielskie Instytutu odbyło się w Gdańsku 20 listopada 1996 r., a sądowa rejestracja miała miejsce 22 stycznia 1997 r. Zgodnie ze statutem głównym celem Instytutu jest organizowanie prac badawczych i popularyzowanie ich efektów, wzbogacanie i rozwijanie regionalnego ruchu kaszubsko-pomorskiego, integrowanie kaszubsko-pomorskiego środowiska naukowego oraz podejmowanie działań na rzecz jego rozwoju.

Instytut zainaugurował swoją działalność publiczną 19 lutego 1997 r. od promocyjnego spotkania w Klubie Mestwin w Domu Kaszubskim, podczas którego zaprezentowano założenia programowe i plan pracy Instytutu oraz dyskutowano o nowych wydawnictwach Gdańskiego Towarzystwa Naukowego – prof. Marka Latoszka *Pomorze. Zagadnienia kulturowo-etniczne* oraz *Dziedzictwo kulturowe Pomorza nad Wisłą* pod red. J. Borzyszkowskiego.

Kolejne miesiące to okres intensywnej pracy organizacyjnej. Należało doprowadzić do końca dość skomplikowaną procedurę tworzenia podstaw prawnych działania nowego stowarzyszenia. Instytucje, które stały na drodze ku „samodzielności” Instytutu, to kolejno: urząd statystyczny, księgowość, bank, urząd skarbowy itp. Do tego doszła organizacja siedziby w Domu Kaszubskim, gdzie zgodnie z decyzją Prezydium ZG ZKP Instytutowi przekazano w nieodpłatne użytkowanie dwa pomieszczenia (w jednym mieści się biblioteka). Nawiązano także pierwsze kontakty z licznymi podobnymi instytucjami w Polsce i za granicą. Szczególnie owocny okazał się kontakt

z Fundacją Hermanna Niermanna w Düsseldorfie, dzięki której już w pierwszych dniach lipca Instytut uzyskał wyposażenie komputerowe, umożliwiające prace biurowe i przede wszystkim wydawnicze, a więc realizację jednego z głównych celów jego działania.

Pierwsza naukowa konferencja Instytutu Kaszubskiego odbyła się 14 czerwca 1997 r. i poświęcona została *Dziedzictwu menonitów nad dolną Wisłą*. Miała ona charakter nie tylko poznawczy, ale także integracyjny. Pierwsze referaty Romana Klima o działalności organizacji chroniących ślady kultury menonickiej na Żuławach oraz Bolesława Kleina o Klubie Nowodworskim zostały wygłoszone... na statku podczas podróży z Gdańska-Przegaliny do Tczewa. Słuchając ich, można było obserwować ślady po działaniach menonitów w ciągu wieków oraz stan zagospodarowania dolnej Wisły dzisiaj. Warto podkreślić, że podróż statkiem mogła odbyć się wyłącznie dzięki życzliwości dyrekcji Wojewódzkiego Zespołu Melioracji i Gospodarki Wodnej z dyr. Adamem Zielińskim i Benedyktem Piaskiem na czele.

Dalsza trasa biegła z Tczewa do Świecia przez gminę Dragacz, gdzie zachowało się stosunkowo najwięcej zabytków architektury pomenonickiej, niestety w ogromnej większości w fatalnym stanie.

Po obiedzie na plebanii w świeckim sanktuarium maryjnym u ks. Marianna Miotka przejechano doliną Wisły do Chrystkowa, gdzie mieści się terenowa siedziba dyrekcji Zespołu Nadwiślańskich Parków Krajobrazowych, a gospodarzem jest Jarosław Pająkowski. W pięknej zabytkowej chacie z XVIII wieku o przyrodzie obszaru położonego nad dolną Wisłą mówił prof. Kazimierz Tobolski z Poznania.

Po tej pierwszej konferencji przyszły liczne następne: sesja z okazji 75-lecia Związku Polaków w Niemczech w Buczku Wielkim na Krajnie zorganizowana w ramach Kongresu Pomorskiego 14.02.1998 (wspólnie z miejscowym Oddziałem ZKP); sesja popularnonaukowa z okazji 650-lecia miasta Kościerzyny – Kościerzyna 7.05.1998 (wspólnie z Radą i Zarządem Miasta); *Biblioteka i szkoła w służbie kultury i literatury regionalnej* – 22.05.1998 w Luzinie (wspólnie z biblioteką i władzami gminnymi); „*Žěcé i przigodě Remusa*” Aleksandra Majkowskiego. *Powieść regionalna czy arcydzieło europejskie* – Słupsk 27-28.05.1998 (wspólnie z WSP, oddziałem słupskim ZKP, Towarzystwem Literackim im. A. Mickiewicza); *Muzea pomorskie i ich rola w umacnianiu tożsamości regionalnej* – konferencja z okazji 35-lecia MPiMKP w Wejherowie – 24.10.1998; konferencja poświęcona Friedrichowi Lorentzowi (głównym organizatorem był Instytut Filologii Polskiej UG) – 7.11.1998;

konferencja poświęcona 150-rocznicy Wiosny Ludów i ruchu ludowego na Pomorzu w Piasecznie połączona z odsłonięciem tablicy pamiątkowej ks. A. Wolszlegera (współorganizatorem był Jan Ejankowski i Muzeum Historii Ruchu Ludowego w W-wie) – 20.11.1998; seminarium pt. *Książki Tysiąclecia. Dorobek wydawniczy gdańskiego jubileuszu* – 12.04.1999 (wspólnie z Biblioteką Gdańską PAN oraz Fundacją Biblioteki Gdańskiej); konferencja *Pomorski ruch regionalny. Stan i perspektywy* – 10-11.09.1999 (współorganizatorami był ZG ZKP i KUL); konferencja *Życie codzienne na Kaszubach i Pomorzu na przełomie XIX i XX wieku* – 24-26.09.1999 w Gołuniu i Wdzydzach (zorganizowana wspólnie z Instytutem Herdera w Marburgu i z KPE we Wdzydzach).

Oprócz konferencji i seminariów Instytut zajął się organizowaniem szeregu innych przedsięwzięć – wystaw, promocji wydawnictw, spotkań dyskusyjnych itd. Z najważniejszych można tytułem przykładu wymienić zorganizowanie wystaw: „1000-lecie Gdańska w wydawnictwach” (wspólnie z BG PAN, Fundacją Biblioteki Gdańskiej oraz Towarzystwem Miłośników BG PAN) oraz wystawy „Stryjec mało znany”, prezentowanej w muzeach w Lęborku i Bytowie, w Książnicy Pomorskiej w Szczecinie oraz w Instytucie Polskim w Düsseldorfie.

W ramach rozwijania kontaktów międzynarodowych i środowiskowych zorganizowano kilka spotkań dyskusyjnych, np. z Jennifer Randerson – przewodniczącą Walijskiej Partii Liberalnej o sytuacji w Walii; z delegacją Akademii i Ruchu Fryzyjskiego (uczestniczyli w inauguracji Kongresu Pomorskiego); z pracownikami Krajowego Archiwum Landu Mecklenburg-Vorpommern; przedstawicielami Centrali Kształcenia Obywatelskiego Landu M-VP oraz Krajowego Uniwersytetu Ludowego w Lubminie (M-VP); z prof. Jerzym J. Smoliczem z Uniwersytetu w Adelajdzie (Australia) nt. roli wielokulturowości we współczesnym świecie oraz z prof. Aleksandrem Duliczenką z Uniwersytetu w Tartu nt. pierwszej gramatyki języka kaszubskiego Floriana Cynowy. W lipcu 1999 r. odbyła się przygotowana przez Instytut uroczystość 95-lecia Anny Łajming na Zamku książąt Pomorskich w Słupsku, połączona z promocją książki *Dom słowa Anny Łajming*. Współorganizatorami było Muzeum Pomorza Środkowego oraz O/ZKP w Buczku Wielkim. Instytut przygotował także w marcu 1999 r. spotkanie z przedstawicielami gdańskiego biznesu oraz Marszałkiem Województwa Pomorskiego J. Zarębskim, podczas którego zaprezentowano biznesmenom oraz marszałkowi pracę i zadania Instytutu oraz ZKP.

Oprócz konferencji, wystaw i spotkań dyskusyjnych zorganizowano kilka promocji wydawnictw własnych i innych, zaprzyjaźnionych instytucji. Najczęściej promocje te były połączone z szeroką dyskusją na tematy regionalne.

Najbardziej wymiernym efektem pracy są oczywiście publikacje. Mimo krótkiego okresu działania Instytut ma na swym koncie kilkanaście pozycji wydanych samodzielnie lub we współpracy z innymi podmiotami:

1. Ks. Franciszek Manthey, *O historii Kaszubów. Prawda i świadectwo*, Gdańsk 1997 (w języku niemieckim, polskim i kaszubskim) – wydana z okazji rozpoczęcia Kongresu Pomorskiego.

2. Alojzy Nagel, *Nie spiewôj pusti nocy*, Gdańsk 1998 (wspólnie z redakcją „Pomeranii”).

3. *Pomorze i morze w poezji*, red. B. Arsoba, J. Borzyszkowski, Gdańsk 1998 (antologia poezji wydana wspólnie z Książnicą Pomorską w Szczecinie, dzięki wsparciu wyd. „Bernardinum” w Pelplinie na zakończenie Kongresu Pomorskiego).

4. *Księga Jubileuszowa Królewskiego miasta Starogardu Gdańskiego*, red. J. Borzyszkowski, Starogard Gdański 1998 (głównym wydawcą są władze miasta).

5. *Stryjec mało znany*, Lębork 1998 (katalog do wystawy wydany wspólnie z Muzeum w Lęborku).

6. Ks. Bernard Sychta, *Kultura materialna Borów Tucholskich*, Gdańsk 1998.

7. Józef Borzyszkowski, Jan Mordawski, Jerzy Treder, *Historia, geografia, język i piśmiennictwo Kaszubów*, Gdańsk 1999 (w języku polskim i kaszubskim; głównym wydawcą jest Wyd. Marek Rożak).

8. *Księga Pamiątkowa Jubileuszu Świecia*, red. J. Borzyszkowski, Świecie 1999 (głównym wydawcą jest Urząd Miasta w Świeciu).

9. *Rodzina pomorska*, red. J. Borzyszkowski, Gdańsk 1999 (wspólnie z Nadbałtyckim Centrum Kultury).

10. *Ryszard Stryjec 1932-1997. Danziger Graphiker und sein Werk* (katalog wystawy zorganizowanej w Instytucie Kultury Polskiej w Düsseldorfie; ukazał się dzięki wsparciu Wydawnictwa Bernardinum).

11. C. Obracht-Prondzyński, *Jan Karnowski (1886-1939). Pisarz, polityk i kaszubsko-pomorski działacz regionalny*, Gdańsk 1999.

12. *Dom słowa Anny Łajming*, red. J. Kęcińska, Gdańsk 1999 (współwydawcą jest Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie).

13. *Borzyszkowy i Borzyszkowscy*, t. VI, red. J. Borzyszkowski, Gdańsk-Lipusz 1999 (współwydawcą jest O/ZKP w Lipuszu).

Kilka następných publikacji zostanie wydanych na przełomie roku 1999 i 2000.

Instytut posiada rozwinięte kontakty w regionie, w Polsce i poza granicami kraju. Z szeregiem instytucji prowadzona jest wymiana wydawnictw, współorganizowane są przedsięwzięcia naukowe i promocyjne, uzyskiwane wsparcie finansowe i rzeczowe. Do najważniejszych partnerów Instytutu należy zaliczyć: Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie, Sejmik Województwa Pomorskiego, Komitet Badań Naukowych, Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej, Hermann Niermann Stiftung, Instytut Herdera w Marburgu, Gdańskie Towarzystwo Naukowe, Landesarchiv Mecklenburg-Vorpommern z Greifswaldu, Landeszentrale für Politische Bildung Mecklenburg-Vorpommern w Schwerinie, Instytut Polski w Düsseldorfie, urzędy miast i gmin w Gdańsku, Toruniu, Brusach, Sierakowicach itd. Dalej: Bank Pocztowy w Gdyni, Dyrekcję Zespołu Nadwiślańskich Parków Krajobrazowych w Świeciu, Kaszubski Uniwersytet Ludowy w Wieżycy, Radę Krajową Regionalnych Towarzystw Kultury, Wyższą Szkołę Pedagogiczną w Słupsku, Książnicę Pomorską w Szczecinie i Bibliotekę Gdańską PAN.

Pomimo krótkiego okresu działania można powiedzieć, że Instytut Kaszubski na trwałe wpisał się w naukowy i kulturalny krajobraz Kaszub i Pomorza.